

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу Полянського Владислава Олександровича на тему: «Моделі оцінки впливу «шоків» на фінансову безпеку макроекономічних систем», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань «Соціальні та поведінкові науки» зі спеціальності 051 «Економіка»

Актуальність обраної теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

У сучасному світі економіка стикається зі змінами в поширенні, глибині та тривалості криз, особливо фінансових, внаслідок впливу різних «шоків». Вони мають різну реакцію в країнах світу, а наслідки стають складнішими через розвиток глобальних зв'язків у торгівлі, фінансах та інформаційних потоках. «Шоки» призводять до послаблення економічних систем, зниження рівня стабільності. Це вимагає розробки нових методів забезпечення безпеки в умовах дії «шоків».

Запобігання новим загрозам та збереження стійкості - це основа стратегій безпеки більшості країн світу. Розвиток нових концепцій безпеки, поява нових загроз та посилення впливу «шоків» актуалізує проблему розробки та вдосконалення модельного базису оцінки, аналізу та прогнозування в системі забезпечення фінансової безпеки.

З огляду на зазначене вище, тема дисертаційної роботи Полянського Владислава Олександровича, яка присвячена розробці моделей оцінки впливу «шоків» на фінансову безпеку макроекономічних систем з метою запобігання негативним наслідкам та забезпечення належного рівня фінансової безпеки, є актуальною.

Актуальність тематики, мети та поставлених завдань дисертації Полянського Владислава Олександровича на тему: «Моделі оцінки впливу «шоків» на фінансову безпеку макроекономічних систем» також підтверджується відповідністю планам наукових досліджень Харківського

національного економічного університету імені Семена Кузнеця. Зокрема, дисертаційна робота виконана в рамках держбюджетної науково-дослідної роботи № 54/2018-2020 «Ризик-орієнтований підхід у забезпеченні протидії відмиванню коштів, фінансуванню тероризму та розповсюдження зброї масового знищення» (державний реєстраційний номер 0118U000058). Здобувачем було запропоновано теоретико-методичні підходи до оцінювання стійкості фінансових систем до впливу «шоків» як критерію результативності функціонування державних механізмів у сфері фінансового моніторингу.

Окремі результати дисертаційної роботи були отримані при виконанні госпдогвірної теми «Системний аналіз: моделювання та управління» (державний реєстраційний номер 0120U103218), в рамках якої здобувачем розроблені моделі оцінки ефективності розвитку механізмів фінансової децентралізації у країнах ЄС.

Слід також зазначити, що здобувач брав участь у виконанні міжнародного науково-дослідного проекту IGA 3-2020/M «Improving healthcare efficiency: new trends and challenges» (Funder: Bratislava University of Economics and Management), в рамках якого здійснено моделювання ефективності ресурсного забезпечення систем охорони здоров'я, впливу «шоків» на динаміку окремих макроекономічних індикаторів.

Таким чином, тематика дисертаційного дослідження та викладені в ньому висновки та пропозиції є актуальними та мають науково-теоретичну та практичну значущість. За складом вирішених завдань дисертація відповідає галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 051 «Економіка».

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Дисертаційна робота, підготовлена Полянським Владиславом Олександровичем, та винесена на публічний захист, є оригінальною науковою працею, що має послідовну, логічну, виважену структуру. Робота

виконана на достатньому рівні, є комплексним та завершеним науковим дослідженням.

Наукові результати, висновки і рекомендації, викладені в дисертації, є достатньо аргументованими, логічно взаємопов'язаними, характеризуються необхідним рівнем обґрунтованості, про що свідчить структура та зміст дисертації, коректне узагальнення зарубіжних і вітчизняних досягнень у сфері моделювання оцінки впливу «шоків» на фінансову безпеку макроекономічних систем, побудова авторських економіко-математичних моделей, використання широкої бази вітчизняних та закордонних джерел за темою дисертації і достатнього масиву аналітичних даних (список використаних джерел становить 191 найменування, 77 з яких - англомовні).

Основні результати наукового дослідження Полянського Владислава Олександровича підкріплені результатами апробації та публікаціями у вітчизняних і закордонних виданнях, у тому числі у тих, які включені до наукометричних баз даних Scopus та Web of Science. Публікації відповідають встановленим вимогам щодо висвітлення результатів дослідження.

Підґрунтям основних положень дисертації, які засвідчують ступінь обґрунтованості та достовірності науково-практичних результатів, стало вивчення та опрацювання дисертантом результатів сучасних фундаментальних досліджень вітчизняних та закордонних вчених у сфері антисипативного, проактивного управління безпекою економічних систем, а також сучасних підходів до економіко-математичного моделювання.

Обґрунтованість результатів, що отримані автором дисертації, підтверджені коректним використанням сучасних методів дослідження, як загальнонаукових, так і спеціальних.

Ключові наукові положення, висновки та рекомендації, які наведені у дисертаційному дослідженні, ґрунтуються на використанні широкого спектра методів дослідження, до ключових з них варто віднести: аналіз та синтез (при розгляді теоретичних положень проблеми дослідження (с. 30-73), формуванні концептуальної схеми та описі методичного підходу до побудови моделей

оцінки впливу «шоків» на фінансову безпеку макроекономічних систем (с. 92-95)); методи кластерного (с. 103-117; с. 120-128), дисперсійного аналізу (с. 122-125), нечіткої логіки (с. 129-132) під час реалізації моделі оцінки стійкості макроекономічних систем до впливу «шоків»; методи факторного аналізу (с. 142-143) під час розробки системи «сигнальних» індикаторів для системи антисипативного управління безпекою; методи таксономії, методи аналізу панельних даних (с. 157-163) для побудови моделей оцінки рівня фінансової безпеки макроекономічних систем; технології VAR-моделювання, TVAR-моделі, ARDL-моделі (с. 169-185; с. 189-197) під час розробки моделей динаміки індикаторів фінансової безпеки макроекономічних систем.

Таким чином, обґрунтованість одержаних результатів забезпечується комплексним використанням в дисертаційній роботі загальнонаукових і спеціальних методів. Обрані методи відповідають сутності об'єкта дослідження. Виклад матеріалів дослідження в дисертації є логічним та послідовним. Окреслені завдання дослідження є вичерпно сформульованими в контексті поставленої мети, а залучення необхідного економіко-математичного інструментарію дозволило автору отримати наукові результати для досягнення мети дослідження. Зміст дисертації відповідає її темі. Рекомендації здобувача, висвітлені в дисертації, пройшли апробацію, що підтверджується відповідними документами. Сукупність зазначеного вище дає змогу стверджувати про достатню обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, наведених у дисертації.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі

Полянським Владиславом Олександровичем окреслено мету дисертації як теоретико-методичне обґрунтування та розробка комплексу моделей оцінки впливу «шоків» на фінансову безпеку макроекономічних систем, які дозволяють підвищити наукову обґрунтованість оцінки глобальної стійкості макроекономічних систем до впливу «шоків», визначити прогнозний рівень

фінансової безпеки, виділити локальні «критичні» підсистеми та налаштувати ефективні механізми реалізації фінансової безпеки. Відповідно до мети були поставлені завдання теоретико-прикладного характеру. Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи дає підстави констатувати, що автору вдалося вирішити завдання та досягти поставленої мети. Завдання співвідносяться з ознаками наукової новизни дослідження, що свідчить про оригінальність обраних автором шляхів вирішення зазначених завдань.

Аналіз опрацьованих та обґрунтованих у дисертації наукових концепцій та рекомендацій дає підстави для висновку, що робота містить низку важливих теоретико-методичних положень. Основні положення, висновки і рекомендації дисертаційної роботи достатньо обґрунтовані з теоретичної і методичної точки зору і достовірні, оскільки базуються на сучасних теоріях, працях зарубіжних та вітчизняних науковців щодо моделювання оцінки впливу «шоків» на фінансову безпеку макроекономічних систем.

Найбільш суттєвими науковими положеннями, що містять наукову новизну, є наступні результати:

- **удосконалено** теоретичні положення моделювання оцінки впливу «шоків» на фінансову безпеку макроекономічних систем (с. 48-49; с. 66, с. 71-72);

- **удосконалено** моделі оцінки стійкості макроекономічних систем до екзогенних «шоків», які засновані на комплексному використанні ієрархічних агломеративних, ітеративних методів кластерного аналізу і нейронних мереж Кохонена, метрик якості класифікації, просторово-динамічної кластеризації, що дозволяють підвищити обґрунтованість оцінки стійкості економіки країни до впливу екзогенних «шоків», дослідити міжкластерну міграцію елементів і здійснити оцінювання рівня глобальної стійкості макроекономічних систем з урахуванням міжкластерної міграції (с. 101-117);

- **удосконалено** інструментарій оцінювання впливу соціально-

економічних факторів на вразливість макроекономічних систем до «шоків», який базується на застосуванні методів класифікації без навчання, нечіткої логіки та дозволяє визначити домінантні соціально-економічні ризики для різних за ступенем вразливості до екзогенних «шоків» груп макроекономічних систем, які можуть вступати в резонансу взаємодію з екзогенними «шоками» та призводити до реалізації «каскадної» моделі кризи (с. 117-132);

- *удосконалено* систему індикаторів раннього попередження криз у механізмах управління безпекою, відмінність якої полягає у застосуванні композитних індексів невизначеності на основі методу головних компонент, що дозволяє провести раннє розпізнавання кризових процесів та підвищити обґрунтованість оцінки тривалості в умовах дії «шоків» (с. 132-145);

- *дістали подальшого розвитку* моделі оцінки та аналізу рівня фінансової безпеки макроекономічних систем, які засновані на використанні методів таксономії, методів аналізу панельних даних, і дозволяють визначити найбільш значущі загрози фінансовій безпеці макроекономічних систем різних за рівнем стійкості до екзогенних «шоків» груп, сформувавши перелік факторів, які доцільно враховувати під час розробки сценаріїв стрес-тестування для аналізу реакцій індикаторів фінансової безпеки на вплив «шоків» (с. 148-165);

- *дістали подальшого розвитку* методичні положення оцінки просторової реакції індикаторів фінансової безпеки макроекономічних систем на вплив «шоків», відмінність яких полягає у комплексному використанні методів кластерного аналізу, вибору репрезентантів груп, VAR-моделей показників фінансової безпеки, VAR-моделей з екзогенними змінними розвитку реального сектора економіки, розвитку глобальної економіки, що дозволяють оцінити тривалість та характер флуктуацій індикаторів фінансової безпеки внаслідок впливу ендогенних, екзогенних, глобальних «шоків», виявити найуразливіші підсистеми фінансової безпеки (с. 165-185);

- *дістали подальшого розвитку* моделі оцінки впливу енергетичного «шоку» на індикатори фінансової безпеки макроекономічних систем в контексті розвинення технології VAR-моделювання та розробки стрес-сценаріїв фінансової безпеки на підставі застосування TVAR-моделей, ARDL-моделей, що дозволяють визначити диференційовані режими енергетичної безпеки як канали трансмісії «шоків» фінансової безпеки, значущість впливу інформаційного каналу на динаміку індикаторів енергетичної безпеки та, як наслідок, фінансової безпеки (с. 185-197).

Наукова новизна отриманих у дисертаційній роботі результатів, сформульованих висновків і наданих рекомендацій характеризується вивіреною підходом до вирішення поставленого науково-практичного завдання.

Теоретична цінність і практична значущість результатів дослідження, можливі шляхи використання результатів дослідження

Науково-практична цінність результатів та розробок Полянського В.О. полягає у вдосконаленні теоретико-методичних підходів до моделювання впливу «шоків» на фінансову безпеку макроекономічних систем. Результати досліджень, що наведені у дисертаційній роботі, отримані особисто автором.

Наукові результати, отримані у дисертаційному дослідженні Полянського В.О., є важливими для подальшого розвитку систем антисипативного управління фінансовою безпекою, є корисними для урядів країн, які здійснюють реформування системи забезпечення фінансової безпеки в умовах дії «шоків», суб'єктів господарювання, фінансово-кредитних установ в контексті формування стрес-сценаріїв, визначення прогностичного рівня фінансової безпеки, формування стратегії забезпечення фінансової безпеки, попередження кризових ситуацій.

Підтвердженням практичної цінності та достовірності наукових положень, сформульованих у дисертації, є впровадження у діяльність ТОВ «СОФТВЕА-ЕКСПЕРТ» (довідка № 14 від 15.10.2020 р.) та ТОВ «РАЙЗ 19»

(довідка № 01/02/22 від 10.02.2022 р.).

Результати дослідження також було впроваджено у навчальний процес Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця при викладанні таких дисциплін, як «Методи економіко-статистичних досліджень», «Методи та моделі DATA SCIENCE», «Економетрика-2» (довідка № 22/88-02-28 від 19.07.2022 р.).

Повнота викладення основних результатів в опублікованих працях

Основні наукові положення, висновки та результати, сформульовані в дисертації, опубліковано у 9 наукових працях, у тому числі: 3 – у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України (з них 3 статті - одноосібні), 1 - у періодичних наукових виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus, 1 - у періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до Європейського Союзу, а також у 4 публікаціях за матеріалами доповідей на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Ознайомлення з дисертацією та науковими публікаціями Полянського Владислава Олександровича дозволяє зробити висновок, що основні положення дисертаційної роботи, які складають наукову новизну, повністю висвітлені в опублікованих працях у наукових фахових виданнях та обговорені на науково-практичних конференціях.

Кількісний і якісний склад опублікованих праць відповідає положенням постанови Кабінету Міністрів України №44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 року.

Опубліковані наукові праці автора достатньо розкривають суть і зміст наукових положень дисертації. Сформульовані у дисертації наукові результати, висновки, рекомендації і пропозиції належать особисто автору, є його науковим доробком. Особистий внесок здобувача є достатнім і представлений в повному обсязі.

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація Полянського Владислава Олександровича складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 376 сторінок комп'ютерного тексту, з яких основний зміст роботи викладено на 183 сторінках. Робота містить 34 таблиці та 76 рисунків. Список використаних джерел із 191 найменування представлено на 20 сторінках (з яких 77 – англomовних), 16 додатків розміщено на 150 сторінках.

Мета дослідження відповідає темі дисертаційної роботи. Зміст сформульованих наукових завдань структурно та логічно узгоджений, кількість є достатньою для розкриття теми дисертації та досягнення поставленої мети.

Структура дисертаційної роботи є цілісною, логічною та завершеною. Всі розділи є послідовними, що забезпечує цілісне сприйняття досліджуваної проблеми і дозволяє визначити науковий внесок здобувача та ступінь вирішення сформульованих завдань відповідно до теми і мети дослідження. Стиль викладання матеріалу вирізняється системністю, обґрунтованістю, логічністю та послідовністю. Обсяг і оформлення роботи відповідають вимогам Наказу МОН України від 12 січня 2017 року №40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації».

Дисертація містить логічно узгоджені положення, має коректну структуру, є комплексним дослідженням та включає обґрунтовані висновки та рекомендації. Також слід відзначити достатній обсяг фактологічних, графічних та ілюстративних матеріалів, викладених в основному тексті роботи і додатках.

Академічна доброчесність

Дисертація є самостійним науковим дослідженням, в якій відображені власні ідеї і напрацювання автора, що дозволило вирішити поставлені у роботі завдання. Робота містить теоретичні положення і висновки,

сформульовані дисертантом особисто. Аналіз дисертації та наукових публікацій Полянського Владислава Олександровича, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, не дає підстав констатувати допущення здобувачем порушень академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Позитивно оцінюючи отримані Полянським Владиславом Олександровичем результати виконаного ним дослідження, підкреслюючи наукову та практичну цінність та високий рівень обґрунтованості основних теоретико-методичних, практичних рекомендацій, висновків та пропозицій, слід вказати на окремі положення, які є дискусійними:

1. Доцільно було б навести детальніше обґрунтування системи показників, за якою здійснюється оцінка впливу «шоків» на безпеку макроекономічних систем (с. 36-46).

2. Потребують детального пояснення взаємозв'язки модулів та моделей, наведених в концептуальній схемі дослідження (рис. 2.1). Детальніший опис концептуальної схеми (с. 92-101) дозволив би покращити сприйняття дослідницької стратегії дисертаційної роботи.

3. Бажано було б доповнити опис результатів реалізації моделі оцінки стійкості макроекономічних систем до екзогенних «шоків» (с. 101-117) порівняльним аналізом концепцій забезпечення безпеки макроекономічних систем, зокрема, таких як націленість на сталий розвиток через економічний суверенітет, забезпечення сталого розвитку через посилення соціальної складової, використання змішаної моделі забезпечення зовнішньої та внутрішньої безпеки тощо. Це дозволило б проаналізувати ефективність національних стратегій забезпечення безпеки в умовах впливу «шоків».

4. У п. 3.1 під час побудови інтегрального показника рівня фінансової безпеки макроекономічних систем використаний такий метод редукції простору ознак, як метод рівня розвитку (с. 152-155). Доцільно було б уточнити, чи розглядалися інші методи редукції? Чим саме обумовлений

вибір методу рівня розвитку? Бажано було б вказати переваги таксономічного показника рівня розвитку в порівнянні з іншими методами повної редукції ознак, навести коефіцієнти інформативності сформованої системи інтегральних показників.

5. У дисертаційній роботі варто було б приділити більшу увагу порівняльному аналізу моделей панельних даних рівня фінансової безпеки макроекономічних систем (с. 158-163), навести детальну інтерпретацію коефіцієнтів побудованих регресійних рівнянь з урахуванням гіпотез, які висунуті автором.

Наведені зауваження мають дискусійний характер та не впливають на загальне позитивне враження щодо дисертаційного дослідження Полянського В.О.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Полянського Владислава Олександровича «Моделі оцінки впливу «шоків» на фінансову безпеку макроекономічних систем», представлена на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка» є цілісною, самостійно виконаною кваліфікаційною науковою працею, що містить нові наукові положення, які розв'язують важливу наукову економічну задачу і мають теоретичне значення та практичну цінність. У результаті вирішення поставлених теоретичних, методичних та прикладних завдань у дисертаційній роботі досягнуто мету дослідження, одержано положення і висновки, які відповідають ознакам наукової новизни.

Дисертація виконана на високому науково-методичному рівні, її зміст відповідає обраній темі дослідження та профілю спеціальності 051 «Економіка». Сформульовані в роботі наукові положення, висновки та рекомендації є достовірними та всебічно обґрунтованими. Анотація та опубліковані здобувачем наукові праці повною мірою відображають зміст дисертації, головні результати дослідження, його наукову новизну,

практичну значущість і особливий внесок дисертанта.

За рівнем виконання, обсягом проведених досліджень, науковою новизною результатів, повнотою публікацій матеріалів дослідження, апробацією на наукових конференціях, дисертація відповідає Наказу МОН України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 р. № 40 та положенням постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її автор, Полянський Владислав Олександрович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор
кафедри міжнародного маркетингу

Вищого навчального закладу

«Університет імені Альфреда Нобеля»

Інна СТРЕЛЬЧЕНКО

Тігітис І. Стрельченко
Заведучою

